

Coriolanus

Shakespeare tragédiája a Katona József Színházban

IHLETETT embernek mondják az olyat, mint Coriolanus. Vagyis felfokozott érzékenységűnek, aki megszállottan vallja eszméit, viszi végbe tetteit, valósít meg valamely szélsőséges magatartást. Nem hazudik, nem színlel, nem hízeleg, — csak teszi a dolgát, elhivatottan és rendíthetetlenül, hisz az igazában.

Nehéz embernek is mondják az ilyen hajlíthatatlanokat, mert nehéz velük szót érteni. A maguk területén nem tűrik a vitát, nem alkuszhatnak, nem ismerik a kiegyezést. Profik, azaz hivatások. Ok hozzák létre a mesterműveket, a hétköznapi kis remekléseit, azokat, amelyek működésbe hozzák és „üzemben tartják” a világot. De egyszersmind ők keserítik meg szűkebb és tágabb környezetük életét, amikor túllépve saját térrétegükön: egyéniségüktől és tudásuktól idegen babérokra pályáznak.

Coriolanus elhivatott katona, kiváló hadvezér. Számos győzelmével sok dicsőséget szerez a rómaiaknak. De rossz politikus. Amint a közösségi szereplés porondjára lép, elbizonytalanodik, hibát hibára halmoz, végül törvénytörően elbukik.

Eddig mintha nagyon elvont lenne a történet, Shakespeare drámájának cselekménye. De amint közelebb hajolunk hozzá és elkezdjük vizsgálni: miért is pályázik a karakterétől idegen és „szakterületétől” távoli konzulságra Coriolanus — nyilvánvaló, hogy önmagán tesz erőszakot ezzel az elhibázott lépéssel. Nagy-ravágyó anyja, Volumnia és „jóakaró” barátai ellentmondást nem tűrő rábeszélésének engedve lép a számára ingoványos politikai küzdőterre; fokozatosan süllyedni kezd, elbukik, majd fizikailag is megsemmisül.

EZEN A PONTON már közelebb kerültünk mindennapjaink valóságához, vagyis mindahhoz, ami értelmet adhat egy klasszikus mű előadásának. Hiszen gyakorta tapasztalhatjuk, hogy kiváló szakembereket „kiemelnek” arról a területről, ahol a hivatástudat és hozzáértés magas fokán végzik munkájukat és olyan vezető pozícióba állítják őket, ahol elbizonytalanodnak, később esetleg elvesztik önmagukat. És ilyenkor a „jótévedőkben” talán fel sem sejlik, hogy a tragédiát ők okozták.

Ez persze nem menti fel Coriolanus és a coriolanusokat. Mert Cajus Martius, aki a volszok feletti győzelme és Coriolanus elfoglalása emlékére kapta a Coriolanus melléknevet, nemcsak abban hibás, hogy enged a rábeszélésnek és jelölteti magát, hanem főként abban, hogy mélyen megveti a népet, amely felett uralkodni akar. Gúnyos megjegyzéseket fűz ahhoz a szavazatszedési szertartáshoz, amelynek az ősi hagyomány szerint alá kell vetnie magát, nem oszt ingyen gabonát a szűkölködőknek, majd mikor árulással vádolják, átáll az ellenséghez. Tragédiája akkor teljesedik be, amikor egyszer, egyetlenegyszer *egyességet* akar kötni, mégpedig Volumnia rábeszélésére elvonul a volszok seregével Róma alól. Im már ellenségei kiáltják ki árulónak.

HOGYAN FOGLAL ÁLLÁST az előadás, Székely Gábor rendezése az ellentmondásos hőst illetően? Nagyon pontosan, határozottan, ami a vezérfonalat illeti és igen nagy játékeret engedve a részletek megítélésében. Vagyis fejet hajt Coriolanus, a katona előtt, megengedi, hogy a sokszoros győztest bizonyos kiváltságok illetik meg, ám nem igazolja dölyfösségét, árulását. Meghagyja a dráma „görögös” formáját; azt, hogy szinte egy tömbből van kifaragva és azt, hogy hőse megbabonázottan, végétét megsejtve halad útján. Ugyanakkor ott, ahol egy kis rés nyílik — így a törvénytörés, a volszok katonák, a szenátorok reagálásában — arra törekszik, hogy minél differenciáltabban tükröződjék egy nagy, ám esendő ember portréja. Mintha Aufidiusnak a végkifejlet előtt rajzolt Coriolanus-jellemzésébe állna az előadás középpontjában. Ahogy oly sokszor megessük, az ellenfél jobban ítél, mint a barát: „O csak / O maga akar lenni, semmi más, / Akármű áron is. Lóhátról nem tudott / Tanácsulésbe átnyergelni. Háborúból / Békébe sem, Erdeme bármi nagy, / Csak csökkenti, ha nagyra van vele. / Ertékünk attól függ, hogy mire megy / Velünk a kor.”

A hős puritán egyszerűségéhez, egyenességéhez hasonló, minden külsőséget elhárító rendezői felfogásba azonban bőven „beletér”, hogy Székely Gábor megragadja azokat a drámai pontokat, ahol Coriolanus küzdelmet — habár eriedően reménytelen küzdelmet — folytat önmagával. Így emelkedik ki az előadástól a voksgyűjtő jelenet, Menenius Agrippa majd Volumnia megjelenése a volszok táborában. A színpadi megfogalmazásban ezek azok a törésvonalak, amelyek mentén a hős élete kisiklik és a

A TÖMÖR és kíméletlenül egyenes színpadi megformálást segítő elő Székely László — korábbi munkáihoz hű — díszlete: a traverzek, vaslemezek, döngve csapódó ajtók között nehezen lélegezve, törbe csalva vergődik az ember. Ebbe a bunkervilágba csak nagynehé — de akkor nagyon élesen — hasít bele a fény, hogy azután végleg kihunyva bekerítse és rabul ejtse a meg egyezésre képtelen (vagy inkább alkalmatlan?) embert. Szakács Györgyi „egyén”-ruháján a szürke és a keki az uralkodó; ha olykor díszesebb a viselet, az inkább a felvett pózt takarja.

A szöveg, mely **Eörsi István** fordításának felhasználásával készült és más korábbi átültetésekből is merít, a színház műhelyében, munka közben született: világos, pontos, minden homályt száműz és ily módon precíz „munkaeszköz” a rendező és színészek kezében.

ESZMÉNYIEN állítja elének Coriolanus nagyságát és esendő voltát Cserhalmi György. Katonán rövidre vágott haj, az arc élesen kirajzolódó kontúrjai, világító szemek fanatizmust sejtetnek, empátia nélküli jellemet, de egyszersmind valamilyen éleslátó tulajdonságot is, amely csaknem érzelmi kitérésre csap át, amikor anyja, Volumnia megalkodásában egy hozzá hasonló karakter összeomlására engedékenységgel felel. Ebben a pillanatban mindaz, amit eddig csak sejtett Coriolanus — Cserhalmi alakításában villámlásként felismeréssé válik: *nem tudott megfelelni kora követelményeinek, sem győzelemmel, sem békeséggel nem tudott hazája javára válni.*

Volumniát — a premiért braviros beugrással megmentve — **Koós Olga** játszotta. A felszín alatti érzelmek paraszát érzékeltette; a lehető legegyszerűbb eszközökkel állította elének a fiával szembekezdési kénytelen anyát. E hét elején a felgyógyult Máthé Erzsébet vette át az eredetileg ráosztott szerepet. Múlt ellenpólusa fiának. Gógós, dölyfös, dacos, de emellett nagy-ravágyó is, ami Coriolanusból hiányzik. Máthé Volumniája tud örömmittas lenni, amikor fia győ-

zelméről értesül, tud színlelést tanácsolni, amikor a vokskok megszerzése a cél és térdre tudja vetni magát, amikor hazája megmentése forog kockán. Nem rokonszenvesebb ő sem, mint Coriolanus, de feltétlenül emberibb. Máthé Erzsébet pusztító és éltető elemek viaskodnak; meghatározza az előadást, mely a bemutató óta eltelt hetek alatt különben is feszesebb, lüktetőbb lett.

Rajhona Ádám esernyős öregúrként, mint Menenius Agrippa, az este egyik meglepetése. A cserfes és bölcs, az elhamarkodott és higgadt, a csüggeteg és magabiztos, a hasznos és haszontalan tanácsokkal szolgáló barát szerepében Poloniusra emlékeztet — az előadás néhány ritka, oldott pillanatát is neki köszönhetjük. Meg **Hollósi Frigyesnek** és **Sinkó Lászlónak**, akik a törvénytörés alkalmára szétszabdalt szövegét higgadt népi bölcselkedésként tudják megformálni. Hasonló feladatot old meg — a kellő naivitás szintjén — **Bán János** és **Ujlaki Dénes**, a volszok táborában. Egy-egy egyénített profil villant meg **Garay József**, **Horváth József**, **Márton András**, **Puskás Tamás**.

A két néptriubit **Papp Zoltán** és **Balkay Géza** játssza — alkalmazkodó tisztviselők, akik látszatra a közvéleményt képviselik, de valójában „arctalanok”. **Vajda László** Cominius vezérként szürkébb a kellenél és ezúttal **Dörner György** sem tudja sajátos vonásokkal felruházni Titus Lartius. A feleség és a barátnő hálátlan szerepét **Bodnár Erika** és **Ronyecz Mária** váltalta.

Fokozatosan ad súlyt a legyőzött, majd végül felülkerekedő ellenséges vezér alakjának, **Aufidiusnak** **Eperjes Károly**, aki idézett monológjával az események hivatlan ítélőbírájává képes emelkedni.

A Katona József Színház előadásának — mely ihletettségével, mesterségbeli elhivatottságával méltó a drámához és hősenek konfliktusához — fontos eleme **Sári László** „vész hirdető”, a változásokat eleven tartalommal megtöltő zenéje.

Barta András

A szovjet kultúra napjainak eseményei

Ribnyikov-Voznyeszszkij *Juno és Avosz* című darabjával mutatkozott be pénteken Budapesten, a Nemzeti Színházban a moszkvai Lenini Komszomol Színház társulata. A népszerű alkotást nálunk az idén márciusban *A remény* címmel tűzte műsorára a Fővárosi Operett Színház, most eredeti előadásában, **Mark Zaharov** rendezésében került színre. A társulat a kulturális napok keretében egy másik darabbal is fellép: október 14-én a Nemzeti Színházban *Visnyeszszkij Optimista tragédiáját* mutatja be.

A veszprémi **Petőfi Színházban** pénteken magyarországi ősbemutatóként adták elő **Goncsarov Hétköznapi történet** című regé-

nyének színpadi változatát, **Oleg Tabakov** rendezésében. Békéscsabán, a Jókai Színházban **Gogol Háztűznéből** című színművét láthatta a közönség. Az előadás színpadra állította **Anatolij Ivanov**. Miskolcon, az **Ady Endre** művelődési házban a moszkvai **Russzkiye Uzori** táncgyűttes mutatkozott be. Debrecenben, az **Arany Bika** szálló **Bartók-termében** a mai szovjet kerámia- és textilművészetet bemutató kiállítás nyílt meg.

Budapesten, a Zeneakadémián pénteken este a Moszkvai Virtuozok kamarazenekara adott koncertet. A hűstagú együttes **Bach**, **Sosztakovics** és **Csajkovszkij** műveiből állította össze műsorát.

A budapesti tavaszi fesztivál programja

Bár még tart a budapesti művészeti hetek, máris elkészült a főváros tavaszi kulturális rendezvényorozatának, a **budapesti tavaszi fesztiválnak** az előzetes programja. A hatodik alkalommal jelentkező fesztivál tíz napja alatt — március 14. és 23. között — száz helyszínen ezer eseményre kerül sor, amelyeken szinte valamennyi művészeti ág képviselteti magát.

A fesztivál nyitóhangversenyét a **Budapesti Kongresszusi Központban** rendezik meg, ahol a **Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekara** **Gilbert E. Kaplan** amerikai karmester közreműködésével **Mahler II. szimfóniáját** tolmácsolja. Itt koncertezik majd többek között a **Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara** **Dzsanszuzg Kahidze** szovjet karmester, az **Allami Hangversenyzenekar** **Joó Árpád** és a **Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekara** **Doráti Antal** vezényletével, továbbá a **Budapesti Fesztiválzenekar** **Kocsis Zoltán** közreműködésével.

1986-ban az egész világon megünneplik a zeneművészet kiemelkedő alakja, **Liszt Ferenc** születésének 175. és halálának századik évfordulóját: a fesztivál műsora **Liszt** műveinek széles körű bemutatásával tiszteleg a kettős évfordulótól. A Pesti Vigadóban kamaraszt, a **Mátyás-templomban** kórushangverseny lesz **Liszt**-művekből, a Zeneakadémián **Lehotka Gábor** **Liszt-orgonasztet**, **Jandó Jenő** **Liszt-zongorasztet** ad majd, a Budapest

Kongresszusi Központban pedig a **Liszt Ferenc** országos dalostalálkozó gálaműsorát hallhatja a közönség.

A tervek szerint a tavaszi fesztivál idején az Operaházban felújítják **Wagner Nürnbergi mesterdalnokok** című operáját, és a Budapesti Sportszarnok több alkalommal vendégül látja majd a **Győri Balett** társulatát. Számos színházi bemutató is lesz: a **Vigadó** színházban **Dosztojevszkij Ördögök** című, a Nemzeti Színházban **Shakespeare a velencei kalmár** című művét, a **Radnóti Miklós** Színpadon **Tamkó Siráto** **Károly Mesélő kert** című játékát mutatják be.

Új, nagyobb forma

Jobb szövevényomás

Változtatlan ár!

Ez a

Magyar Nemzet!